

Ίχνη μνήμης στο τοπίο·

Άγιος Σωζόμενος

Σπουδάστρια: Άντρη Τσιουτή

Επιβλέποντες: Σ. Γυφτόπουλος, Ε. Κλαμπατσέα, Κ. Μωραΐτης

Ιούλιος 2014

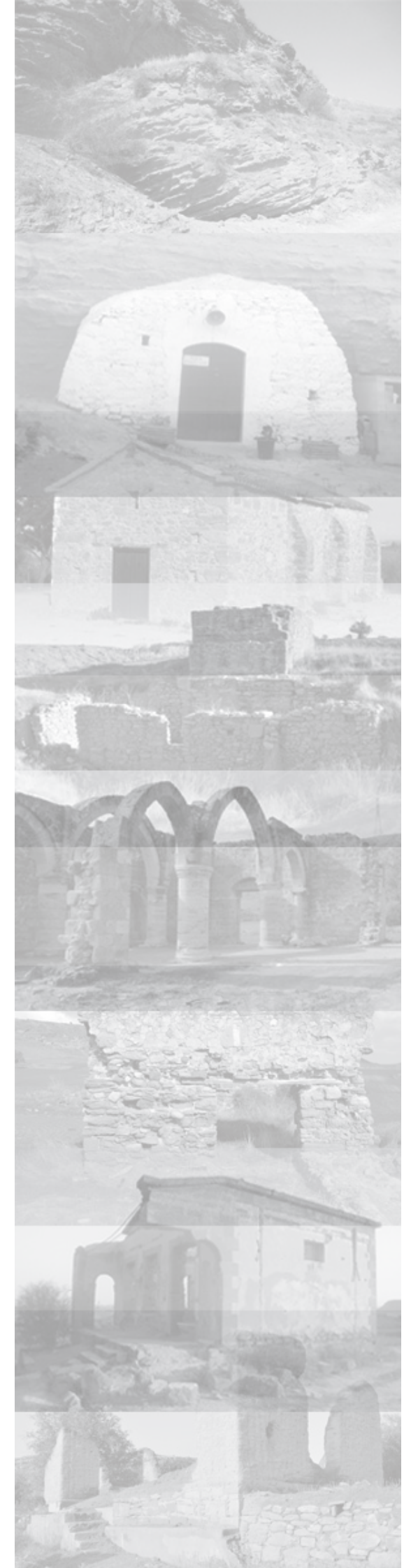

...με λίγα λόγια

Η πρόταση αποσκοπεί στην ανάδειξη της ενδιαφέρουσας **ιστορικής διαστρωμάτωσης** του εγκαταλελειμμένου οικισμού και **ανάσυρση της μνήμης** του τόπου, χωρίς να διαταράσσεται η κυριαρχία του **φυσικού τοπίου**. Συνεπώς ορίζονται ως κόμβοι τα σημεία όπου σώζονται μνημεία αλλά και τα σημεία που αποτελούσαν τοπόσημα για τον οικισμό και έχουν σχεδόν εξαφανιστεί, στους οποίους προτείνονται **ήπιες τοπιακές παρεμβάσεις** που συνδιαλέγονται με τα ερείπια και το φυσικό στοιχείο και στους οποίους ο επισκέπτης μπορεί να αντιληφθεί και να ενημερωθεί για την **ταυτότητα** του οικισμού. Σχεδιάζεται ακόμη μια βασική διαδρομή που συμπληρώνεται από δευτερεύουσες για να συνδέσει αυτούς τους κόμβους, δημιουργώντας μια **πολιτιστική περιήγηση**.

Αναγνωρίζοντας ότι η ιστορία δεν είναι στατική αλλά βρίσκεται συνεχώς σε εξέλιξη, τοποθετώ μια μονάδα υποστήριξης αρχαιολόγων/ ερευνητών οι οποίοι θα δώσουν **συνέχεια** στην ανάσυρση της μνήμης, και οι οποίοι θα εκθέτουν τα ευρήματα των ανασκαφών και θα ενημερώνουν σε τακτική βάση για την εξέλιξη των ερευνών τους. Έτσι η περιοχή μελέτης θα αποτελέσει ένα «**ζωντανό εργαστήριο**» που θα διατηρεί ενεργή την **ταυτότητα** του τόπου εμπλέκοντας και ευαισθητοποιώντας την τοπική κοινωνία, μαθητές, καλλιτέχνες, ερευνητές, παιδιά ή απλούς επισκέπτες.

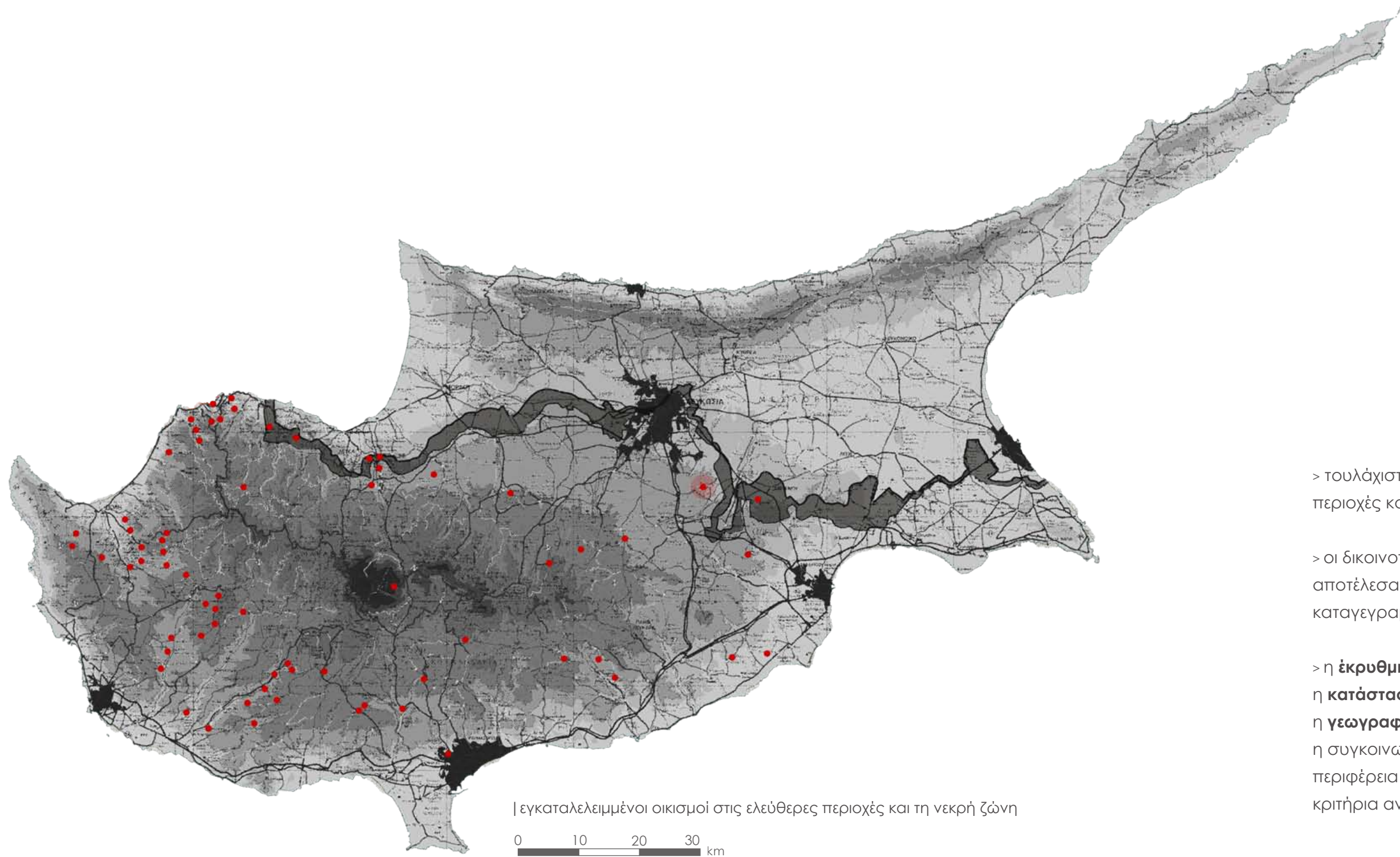
Η διαδρομή λαμβάνει ακόμη χαρακτήρα **περιβαλλοντικής περιήγησης** και ανάδειξης του φυσικού κάλλους, καθώς αρχίζει από την κοίτη του ποταμού και καταλήγει στα ασβεστολιθικά πρανή. Το φυσικό στοιχείο εμπλουτίζεται από την προτεινόμενη φύτευση. Η παρέμβαση συμπληρώνεται από μικρές κτιριακές μονάδες σε σημεία όπου παρίσταται ανάγκη.

ανάλυση | ανάγνωση περιοχής

01. εγκαταλελειμμένοι οικισμοί στην Κύπρο

> τουλάχιστον 70 οικισμοί στις ελεύθερες περιοχές και τη νεκρή ζώνη

> οι δικαιοτικές ταραχές και η τουρκική εισβολή αποτέλεσαν αιτία εγκατάλειψης για το 67% των καταγεγραμμένων οικισμών

> η **έκρυθμη πολιτική κατάσταση** στην Κύπρο, η **κατάσταση του κτιριακού αποθέματος**, η **γεωγραφική τους θέση**, η συγκοινωνιακή τους **σύνδεση** με την περιφέρεια και άλλοι παράγοντες συνιστούν τα κριτήρια αναβίωσής τους

| εγκαταλελειμμένοι οικισμοί στις ελεύθερες περιοχές και τη νεκρή ζώνη

0 10 20 30 km

| αίτια εγκατάλειψης

> εθνικοί και πολιτικοί λόγοι
δικαιοτικές ταραχές 1963-64 και τουρκική εισβολή 1974

> αίτια που σχετίζονται με το φυσικό περιβάλλον
φυσικές καταστροφές, δυσμενής τοποθεσία, κλπ

> κατασκευή τεχνικών έργων

> πρώην εργατικοί οικισμοί

02. Άγιος Σωζόμενος | εγκατάλειψη | ιδιαίτερα χαρακτηριστικά

> λόγω της **έκρυθμης πολιτικής κατάστασης** που επικρατεί στην Κύπρο από το 1974, η γεινίαση του Άγιου Σωζόμενου με τη **νεκρή ζώνη** και το γεγονός ότι το 90% των περιουσιών ανήκει σε **Τουρκοκυπρίους** απέτρεψαν την επανακατοίκησή του

> παράγοντες που συνιστούν την ιδιαιτερότητα του οικισμού και δημιουργούν προοπτικές επανένταξης του στη σύγχρονη ζωή της Κύπρου:

ιστορικά μνημεία στον πυρήνα και την ευρύτερη περιφέρειά του

ξεχωριστό **τοπίο** και **φυσικό περιβάλλον** υπό την προστασία του Δικτύου Natura 2000

Θέση στην αστική ενδοχώρα εύκολη **πρόσβαση** και συγκοινωνιακή σύνδεση

03. Γεωγραφική θέση | σύνδεση με την περιφέρεια

έκταση: 11.2 km²

0 0.5 1 km

0 1 2 km

0 10 20 km

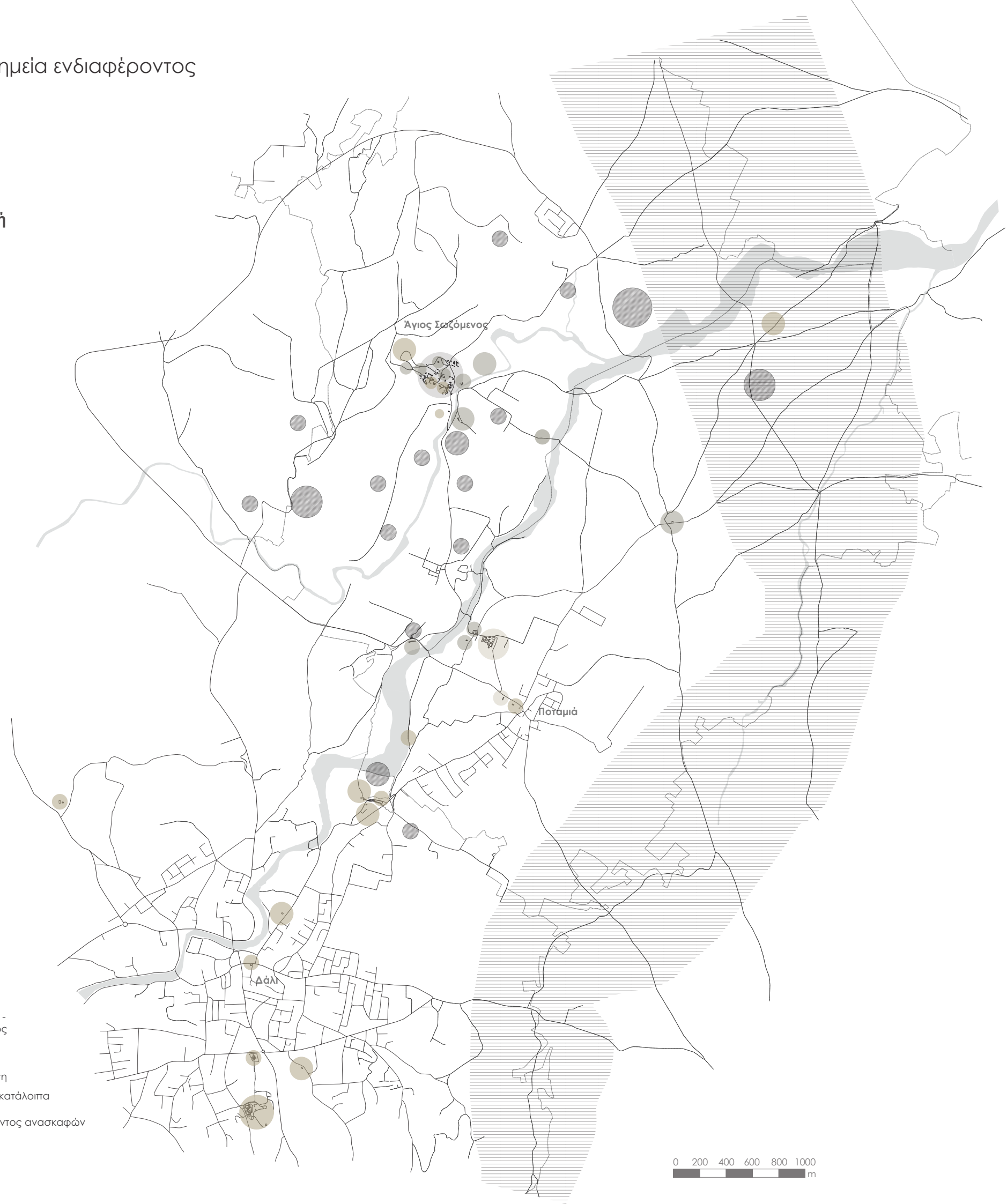
| οδικές συνδέσεις με τα αστικά κέντρα και την περιφέρεια

04. Χαρακτήρας ευρύτερης περιοχής | τοπόσημα, σημεία ενδιαφέροντος

Στην περιφέρεια του Αγίου Σωζόμενου απαντάται **πληθώρα μνημείων** και **τοποσήμων** από διαφορετικές ιστορικές περιόδους που δικαιολογούν τον χαρακτηρισμό του τοπίου ως **“ιστορικό”** και δικαιολογούν την ένταξη του οικισμού σε μια ευρύτερη **πολιτιστική διαδρομή**

| υπόμνημα μνημείων -
σημείων ενδιαφέροντος

- διατηρημένα
- προς διαμόρφωση
- ερείπια/ ελάχιστα κατάλοιπα
- σημεία ενδιαφέροντος ανασκαφών

05. Άγιος Σωζόμενος | ιστορική εξέλιξη | αρχαιολογική δραστηριότητα

↑

2 000 000 π.Χ. > κατάλοιπα - ενδείξεις

απολιθώματα οστράκων

ασβεστολιθικά πρηνή, γεωλογικοί σχηματισμοί Πλειστοκαινού

Υστερη Εποχή Χαλκού 6 000 π.Χ.

λίθινη περίφραξη στήνης

τοποθεσίες ανασκαφών χωρίς διακριτά κατάλοιπα

1200 π.Χ.

Βυζαντινή Εποχή 700-1200 μ.Χ.

σπηλιά - ασητήριο Αγίου Σωζόμενου

βυζαντινός ναός

Μεσαιωνική Εποχή 1200-1570 μ.Χ.

μεσαιωνικός αλευρόμυλος

λατινικός ναός Αγίου Μάμαντος 15ου αι.

Τουρκοκρατία 1571-1878 μ.Χ.

οθωμανικές ταφόπλακες

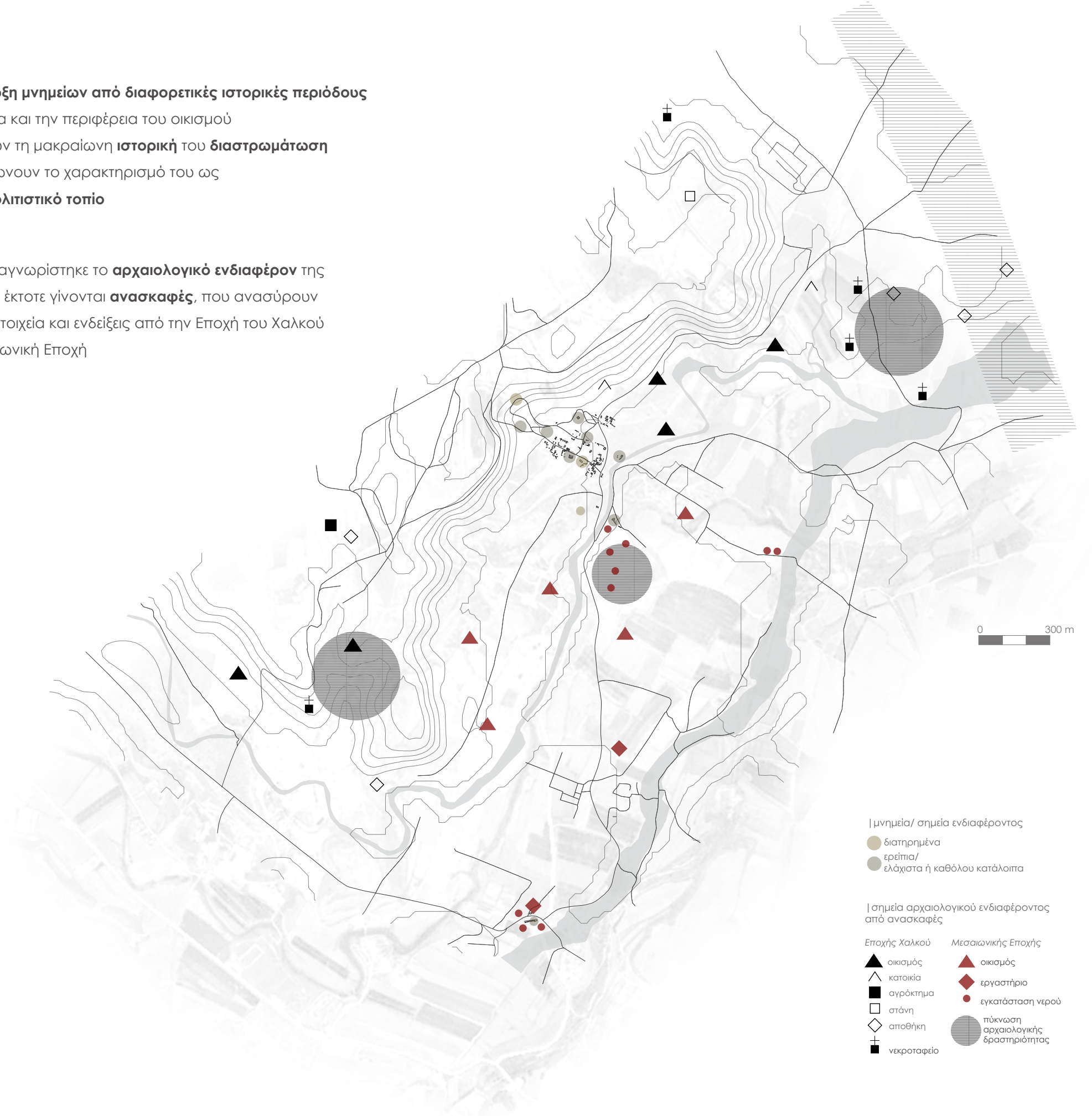
τουρκοκυπριακό σχολείο ή "Μεκτέπ" ερείπια πλινθόκτιστων κατοικιών 19ου αι.

1960-σήμερα

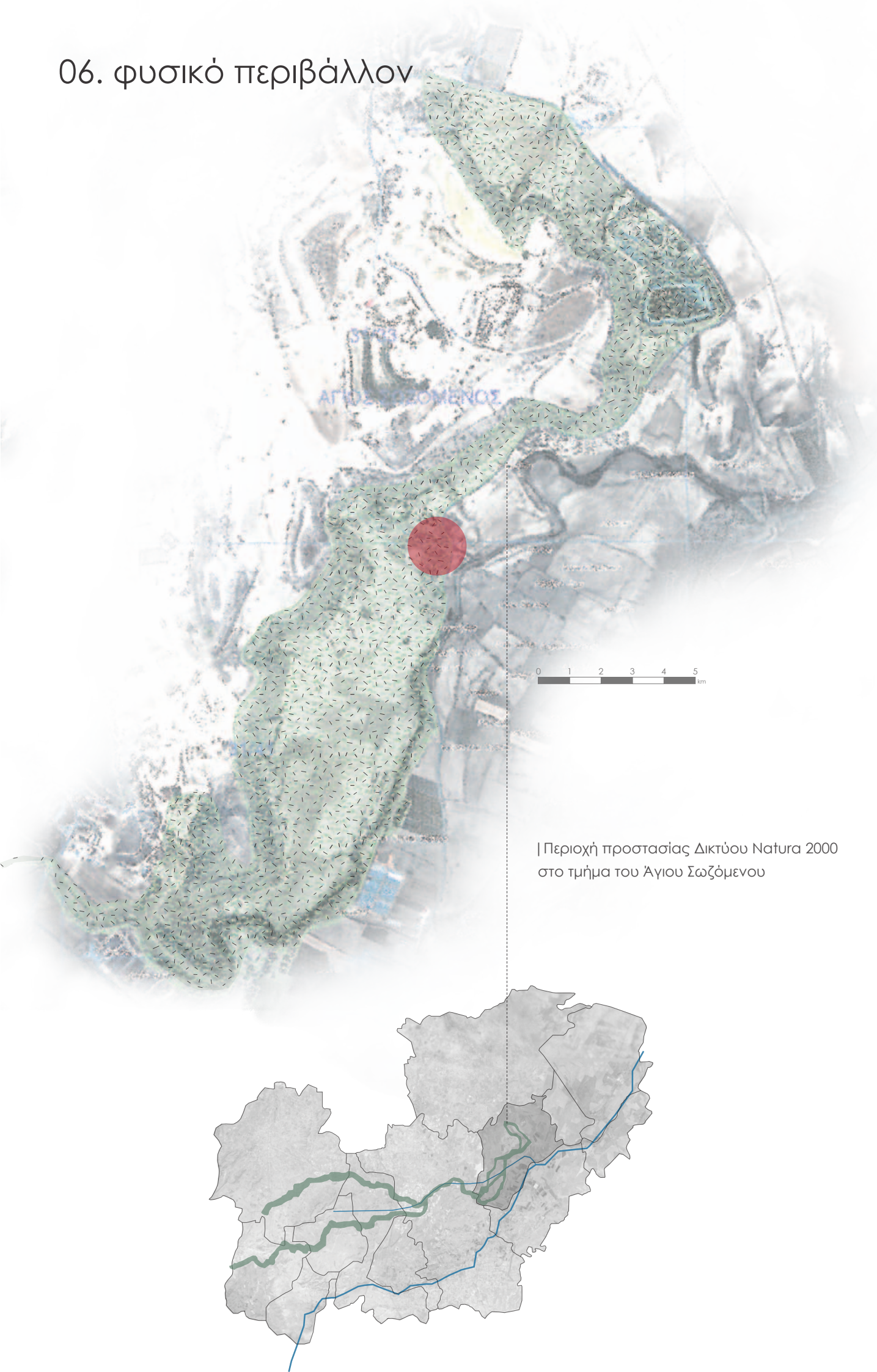
μνημείο πεσόντων της μάχης του 1964

> η **συνύπαρξη μνημείων από διαφορετικές ιστορικές περιόδους** στον πυρήνα και την περιφέρεια του οικισμού αποδεικνύουν τη μακράιωνη **ιστορική του διαστρωμάτωση** και επιβεβαιώνουν το χαρακτηρισμό του ως **δυναμικό πολιτιστικό τοπίο**

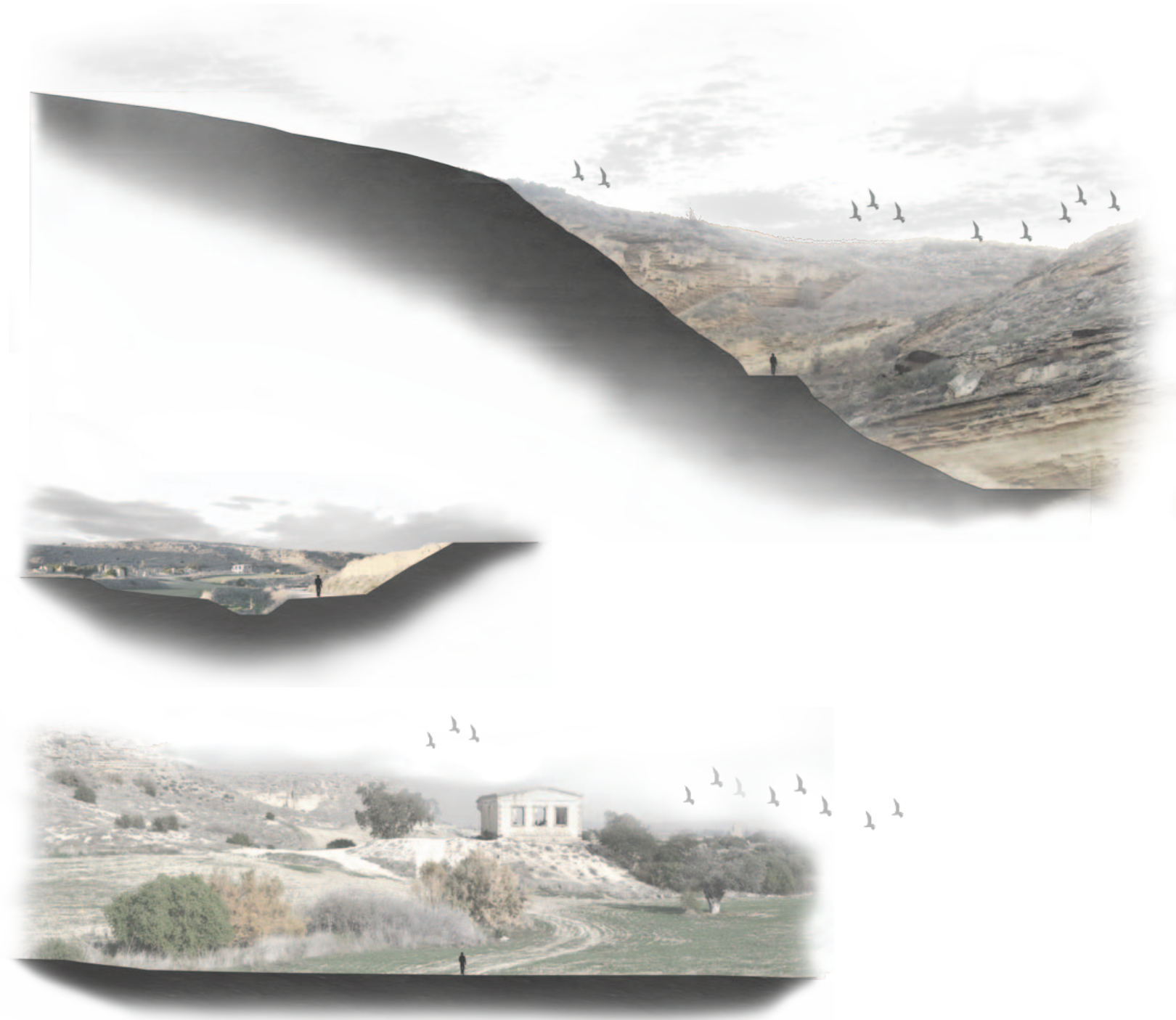
> το 1870 αναγνωρίστηκε το **αρχαιολογικό ενδιαφέρον** της περιοχής και έκτοτε γίνονται **ανασκαφές**, που ανασύρουν σημαντικά στοιχεία και ενδείξεις από την Εποχή του Χαλκού και τη Μεσαιωνική Εποχή

06. φυσικό περιβάλλον

> η μοναδικότητα του φυσικού τοπίου συστήνεται από το συνδυασμό των ασβεστολιθικών πρανών που περιβάλλουν τον οικιστικό πυρήνα με την κοίτη του ποταμού και την κοιλάδα που σχηματίζει

> η κοίτη και τα πρανή εντάσσονται στη ζώνη προστασίας του Δικτύου Natura 2000, καθώς η **ποικιλία οικοτόπων** και η **βιοποικιλότητα** του οικισμού με πλούσια χλωρίδα και πανίδα συστήνουν την **οικολογική** της **ποιότητα** και σημασία.

07. πρόσφατο παρελθόν | σημερινή κατάσταση

> ο οικισμός μέχρι το 1964

| τοπότητα

τοιογραφημένη σπηλιά-ασκητήριο

τουρκοκυπριακό σχολείο

ελληνοκυπριακό σχολείο

οθωμανικό νεκροταφείο

τζαμί-νεκροταφείο

παρατηρητήριο

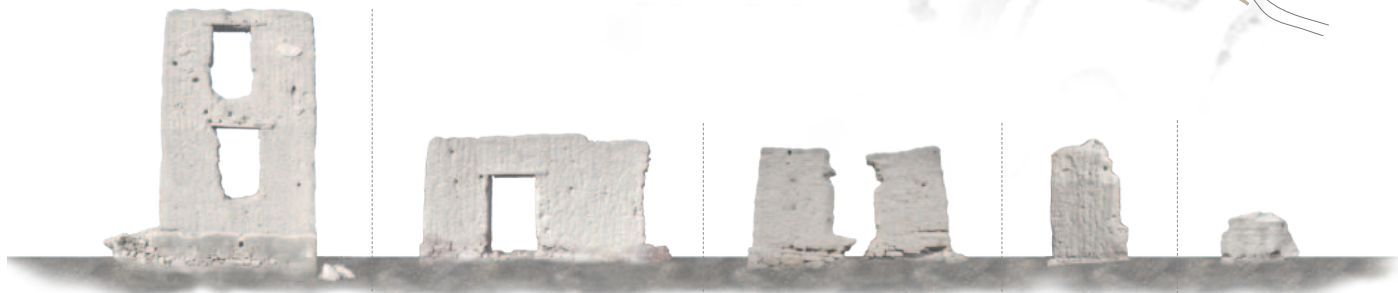
λατινικός ναός

βυζαντινός ναός

> η έκθεση του πλίνθου στις καιρικές συνθήκες και την υγρασία του εδάφους επιταχύνει την καταστροφή των ερειπίων, με αποτέλεσμα να εξαλείφονται με γοργούς ρυθμούς

> έτσι το **δομημένο** περιβάλλον του οικισμού δίνει τη θέση του στο **φυσικό**, το οποίο πλέον κυριαρχεί

08. δραστηριότητες | μνήμες | καταστροφή της μνήμης

> θρησκευτική δραστηριότητα

> καλλιτεχνική δραστηριότητα

> γυρίσματα ταινιών

> θερινά φεστιβάλ/ συναυλίες

> ποδηλασία

> καταστροφή τοποσημων - χωρων συνυφασμενων με την ταυτοτητα των κατοικων: νεκροταφεια, τζαμι, σχολεια

Ε/Κ σχολείο

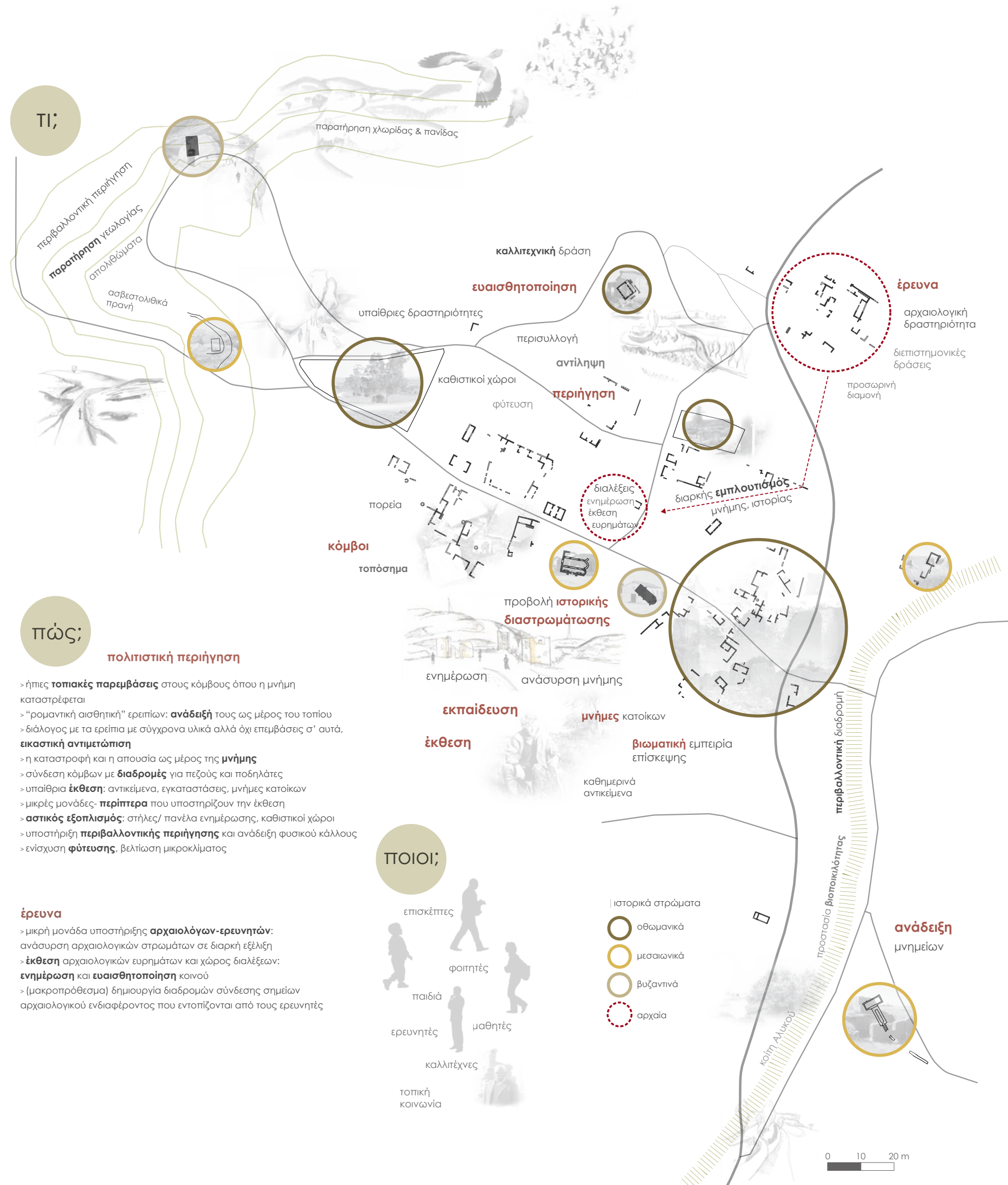
οθωμανικό νεκροταφείο

Τ/Κ σχολείο

οθωμανικό τζαμί-νεκροταφείο

πρόταση | σενάριο

επανασύνδεση “θραυσμάτων μνήμης”
του μακρινού και πρόσφατου παρελθόντος
σε μια προσπάθεια ανάδειξης και επανενεργοποίησης
του εγκαταλελειμμένου τόπου

Συνθετικές αρχές

> χαράξεις αρχικών κατοίσεων

κάναβος

προσανατολισμός

πυκνότητα

> υφιστάμενο δίκτυο δρόμων

> φυσικό ανάγλυφο

εναλλαγές πορείας

καΐτη

πυρήνας

πρανή

Πηγές συνθετικών εργαλείων

> αποτύπωμα κάτοψης

> κορυφογραμμή ερειπίων

> σπόλια

πλίνθος

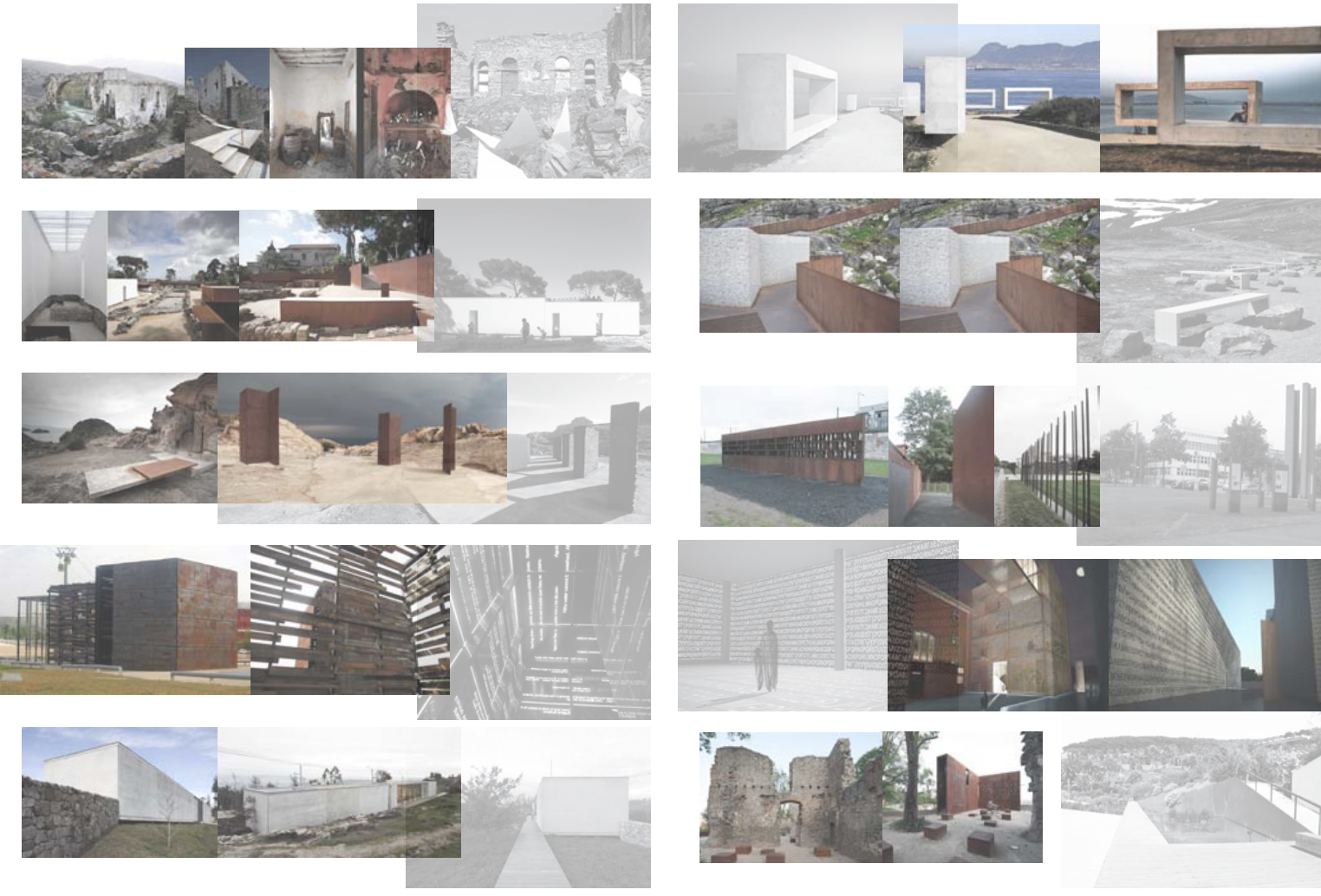
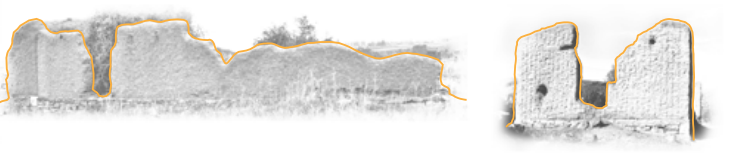
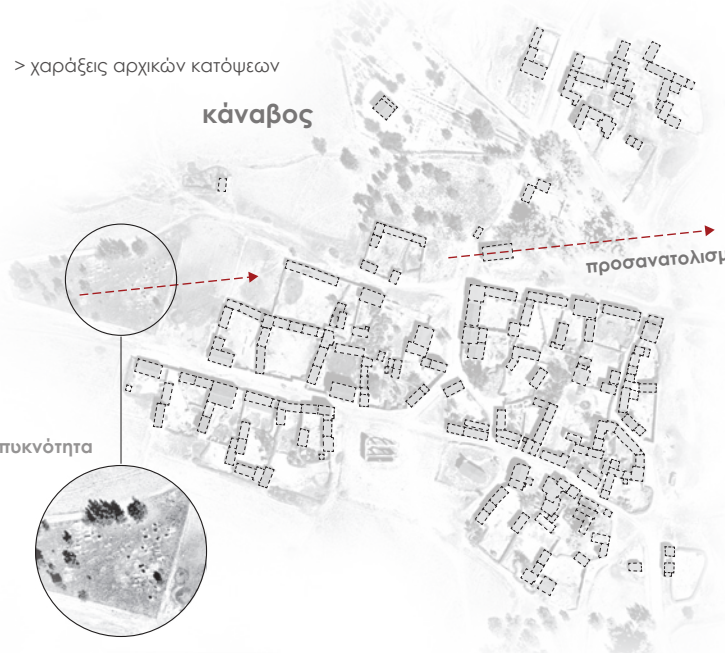
πέτρα

ξύλο

> αρχιτεκτονικά μέλη

> καθημερινά αντικείμενα

> αναφορές

Το masterplan έχει ως εξής:

Ο επισκέπτης αφήνει το αμάξι στον προτεινόμενο χώρο στάθμευσης και αρχίζει μια διαδρομή κατά μήκος της κοίτης, όπου συναντά τον πρώτο κόμβο παρέμβασης, τον μεσαιωνικό αλευρόμυλο/ Παλαιόμυλο.

Συνεχίζοντας τη διαδρομή στην κοίτη, κατά την οποία μπορεί να παρατηρήσει τον βιότοπο, οδηγείται στην είσοδο του οικισμού μέσω μιας γέφυρας που τοποθετείται εγκάρσια στην κοίτη και αποτελεί σημείο ενημέρωσης/ κατεύθυνσης.

Δεύτερο σημείο στάσης είναι η υπαίθρια έκθεση στα ερείπια των πλινθόκτιστων κατοικιών που συμπληρώνεται από δύο εκθεσιακά περίπτερα.

Στη συνέχεια συναντά κανείς την πλατεία των ναών, ενώ απέναντι τοποθετείται το εκθετήριο αρχαιολογικών ευρημάτων και ο χώρος διαλέξεων με ένα μικρό αναψυκτήριο.

Επόμενος κόμβος ορίζεται η θέση του οθωμανικού τζαμιού και νεκροταφείου, όπου γίνεται μια υπαίθρια διαμόρφωση που παραπέμπει στον αρχικό χαρακτήρα του σημείου.

Ακολουθεί η διαμόρφωση στην αυλή του τουρκοκυπριακού σχολείου, που θα υποδέχεται καλλιτεχνική δραστηριότητα από παιδιά.

Προχωρώντας πιο πάνω, φτάνουμε στη θέση όπου βρισκόταν το οθωμανικό νεκροταφείο, που αποτελεί το επόμενο σημείο στάσης.

Από εκεί συνεχίζουμε προς τη σπηλιά-ασκητήριο, όπου μπορεί κανείς να εισέλθει στο μνημείο και έπειτα να σταθεί και να παρατηρήσει τη θέα προς τον οικισμό.

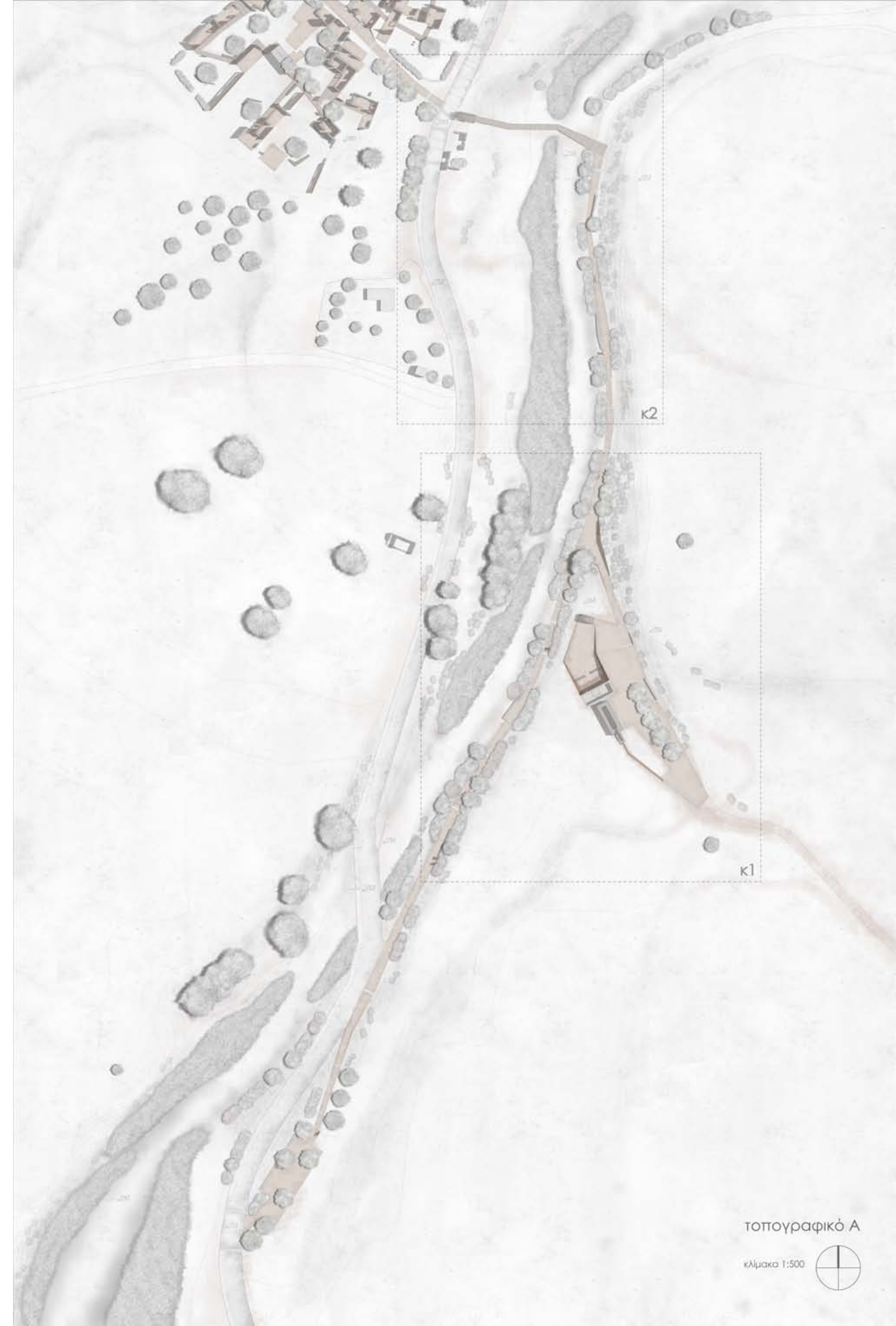
Κατεβαίνοντας από τη σπηλιά παίρνουμε την πορεία προς τα ασβεστολιθικά πρανή, με στάση στο εκθεσιακό περίπτερο γεωλογικής ενημέρωσης, που τοποθετείται στην πλάκα του ελληνοκυπριακού σχολείου.

Από εκεί ο επισκέπτης μπορεί να συνεχίσει τη διαδρομή για να παρατηρήσει τους γεωλογικούς σχηματισμούς και τα απολιθώματα ή αλλιώς να επιστρέψει στον πυρήνα.

Το τελευταίο σημείο παρέμβασης, που είναι η μονάδα υποστήριξης των ερευνητών, τοποθετείται στα βορειοανατολικά, κάπως πιο απομονωμένα από τον κεντρικό πυρήνα.

Τόσο η διαδρομή όσο και οι κόμβοι συμπληρώνονται από χώρους στάσης, ενημέρωσης και παρατήρησης.

Όσον αφορά στο οδικό δίκτυο, ο κεντρικός δρόμος μονοδρομείται και δημιουργείται λωρίδα για ποδηλάτες, ενώ στο εσωτερικό του οικισμού δεν εισέρχονται αμάξια.

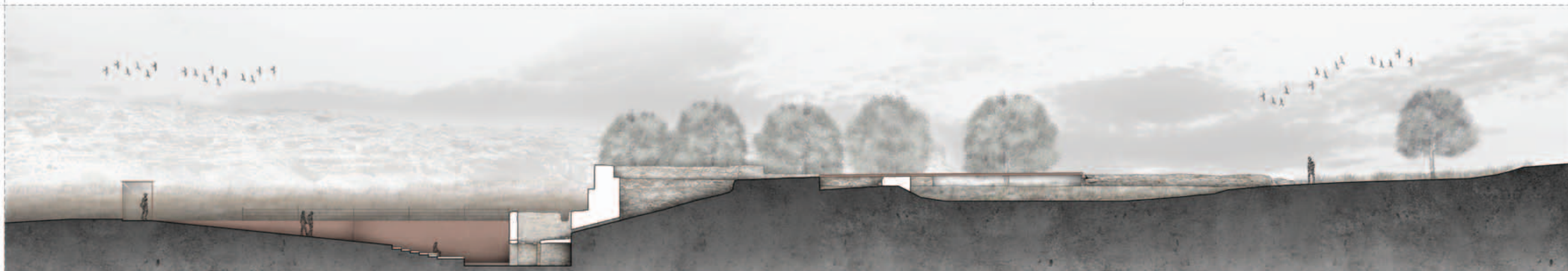
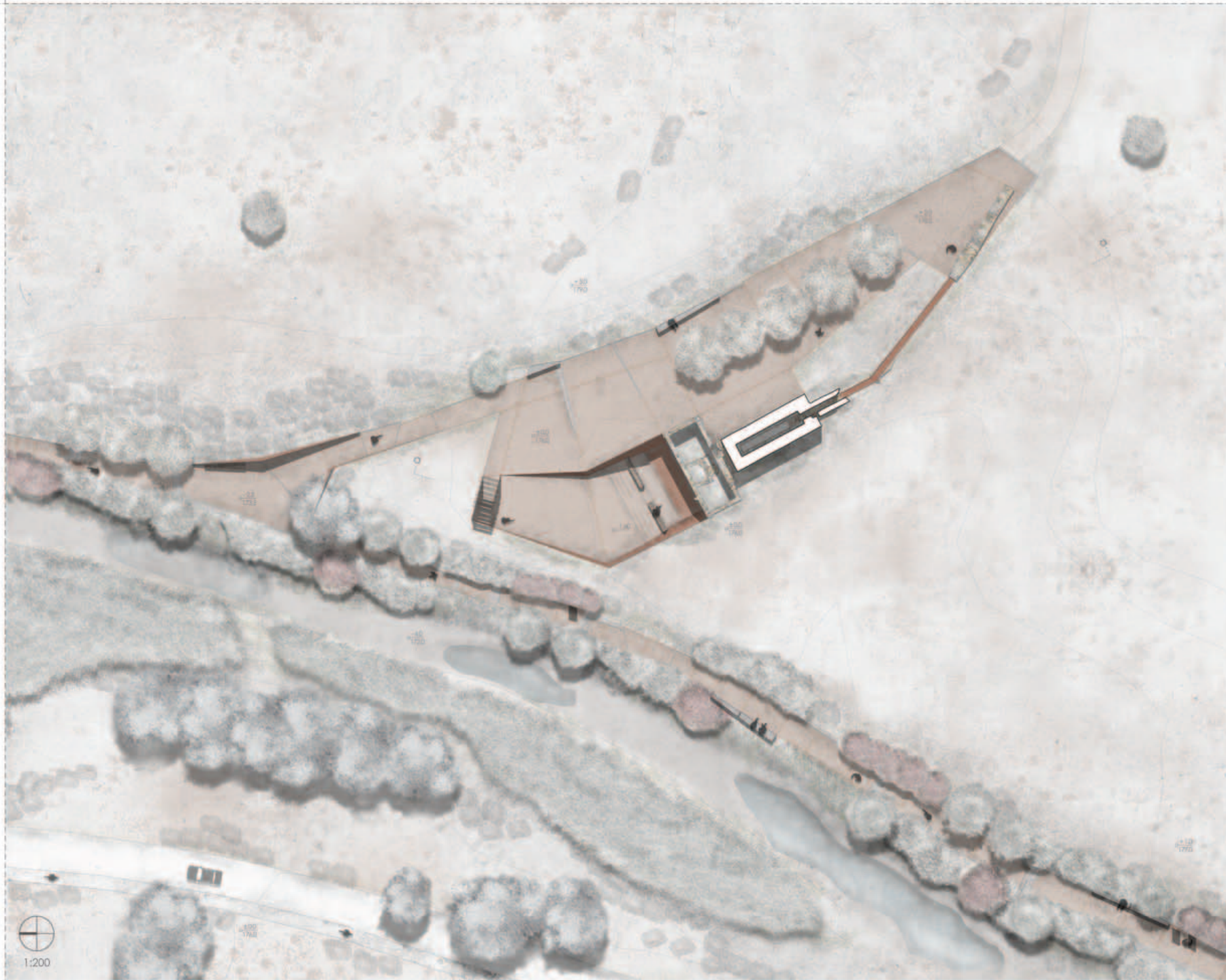

τοπογραφικό Β

κλίμακα 1:500

όψη α-α
κλίμακα 1:100

τομή β-β
κλίμακα 1:50

K3

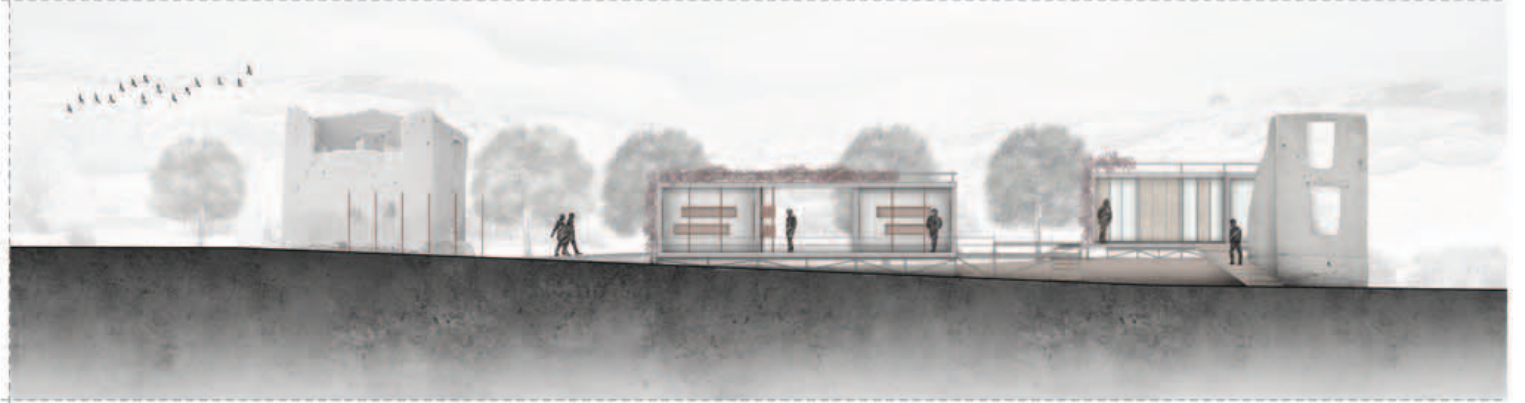
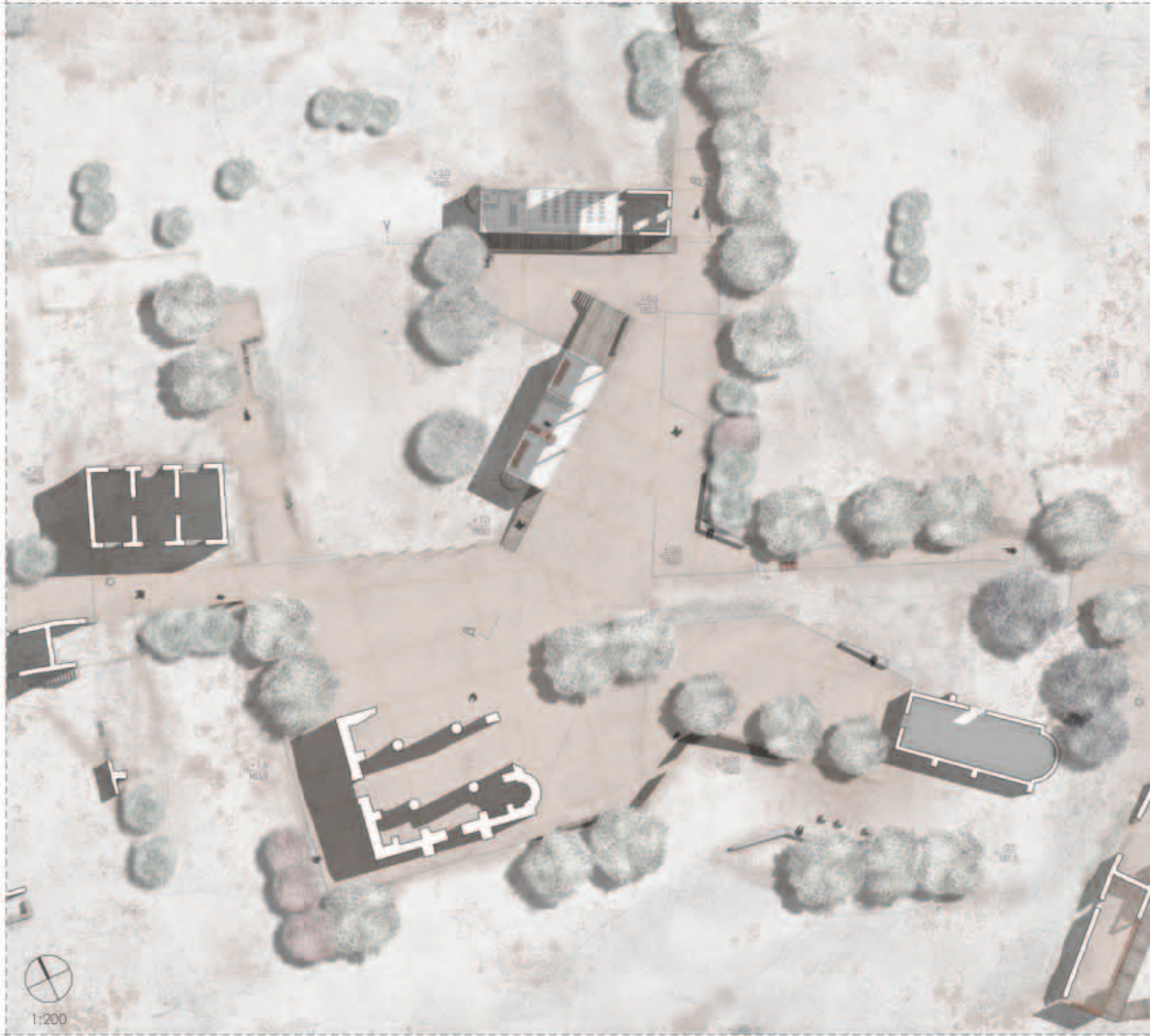
έκθεση- εγκατάσταση στα ερείπια του οικισμού

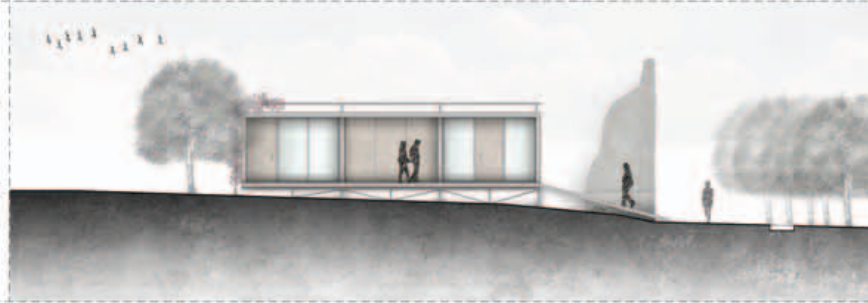
τομή β-β

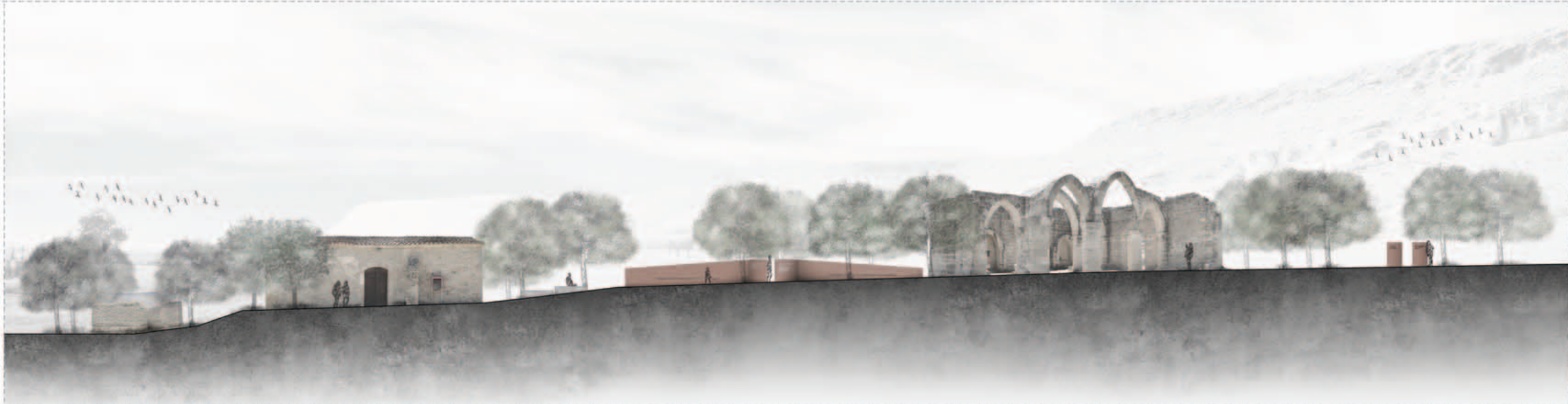
όψη α-α
κλίμακα 1:100

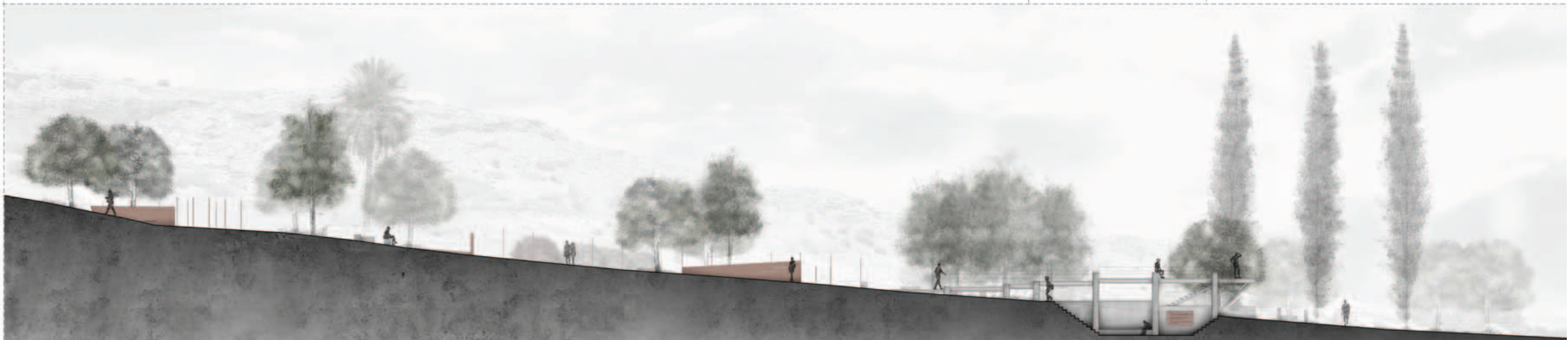
όψη β-β
κλίμακα 1:100

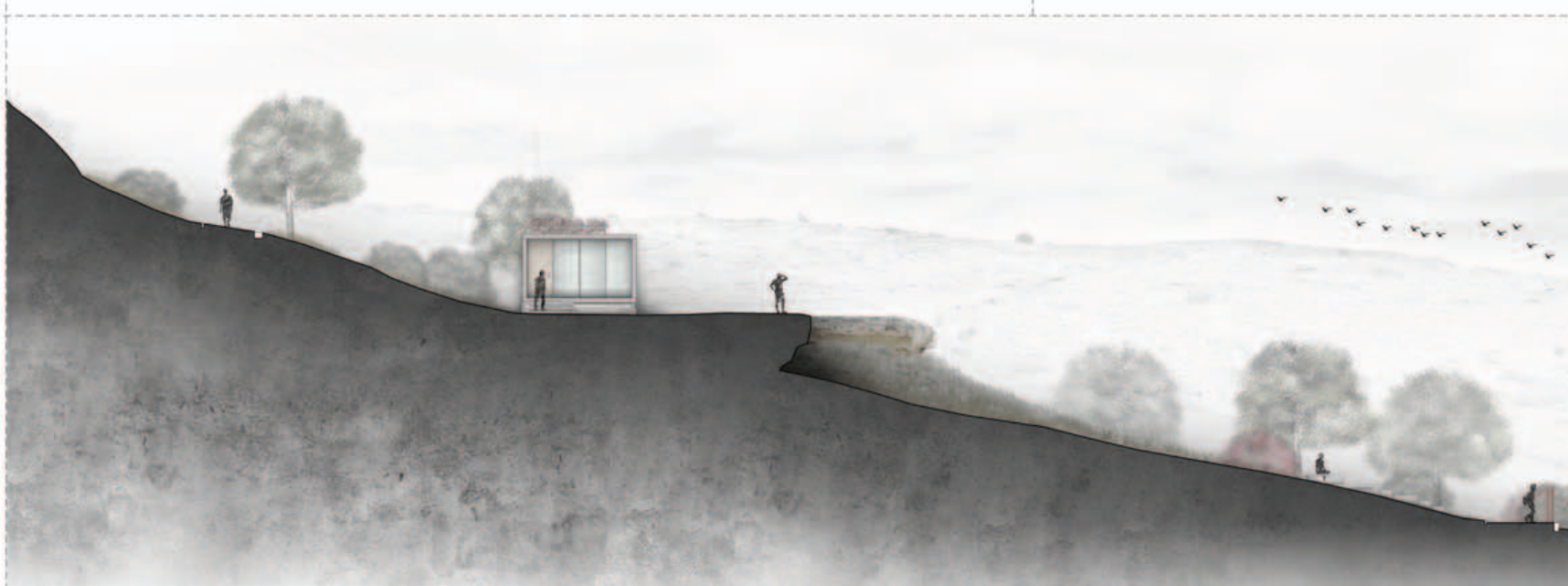
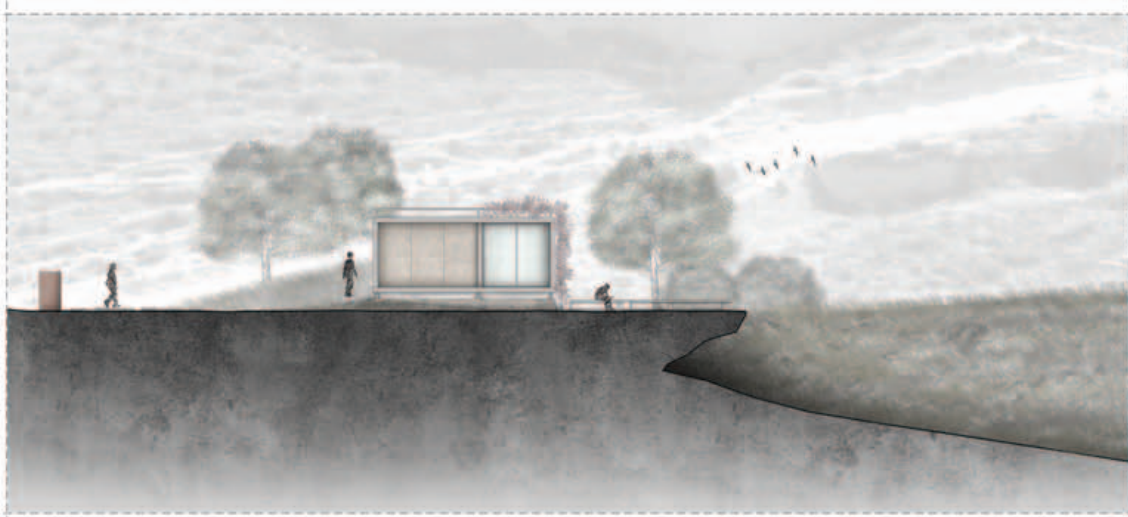

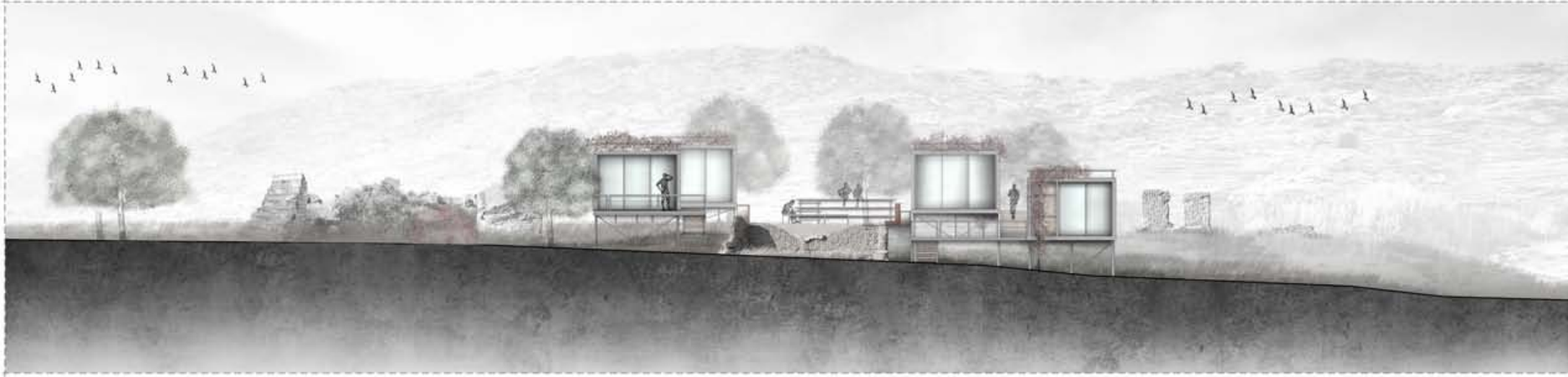
όψη γ-γ
κλίμακα 1:100

όψη α-α
κλίμακα 1:100

| φωτογραφίες προπλασμάτων

